

«РАСЛЫЙМ»

Татарстан Республикасы
мәгариф һәм фән министры
А.Х. Гыйльметдинов
«20» сентябрь 2012 нче ел



**Рус телендә гомуми белем бирүче мәктәпләренн
татар төркемнәрендәге IX сыйныф укучыларына
2012 нче елда ТАТАР ТЕЛЕННӘН яңа формада
дәүләт (йомгаклау) аттестациясе уздыру өчен
контроль бәяләү материаллары үзенчәлекләре
(спецификация)**

Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлы
тарафыннан эзерләнде

**Рус телендә гомуми белем бирүче мәктәпләрнең татар
төркемнәрендәге IX сыйныф укучылары өчен 2012 елда яңа формада
татар теленнән дәүләт (йомгаклау) аттестациясе уздыру өчен
контроль бәяләү материаллары үзенчәлекләре (спецификация)**

1. Контроль бәяләү материалларының әһәмияте

Контроль бәяләү материаллары рус телендә гомуми белем бирүче мәктәпләрнең IX сыйныфын тәмамлаучы укучыларның татар теленнән эзерлек дәрәжәләрен дәүләт (йомгаклау) аттестациясе максатыннан бәяләүне күздә тотта.

Имтихан нәтижәләре урта (тулы) мәктәпнең профильле сыйныфларына кабул итү вакытында исәпкә алынырга мөмкин.

2. Контроль бәяләү материаллары эчтәлеген билгели торган документлар

Контроль бәяләү материаллары түбәндәге документларга нигезләнеп эшләнә:

1) Татар теленнән гомуми белем бирүнең вакытлы дәүләт стандарты (Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгының 499 нчы боерыгы белән 2009 нчы елның 4 нче мартында расланган).

2) Харисов Ф.Ф., Харисова Ч.М., Жамалетдинов Р.Р., һ.б. Урта гомуми белем бирүче мәктәпләр өчен татар теленнән программа (1-11нче сыйныфлар). – Казан: Мәгариф, 2010.

3. Бердәм республика имтиханы һәм дәүләт (йомгаклау) аттестациясе контроль бәяләү материаллары арасындагы бәйләнеш

Татар теленнән гомуми белем бирүнең вакытлы дәүләт стандартында (Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгының 499 нчы боерыгы белән 2009 нчы елның 4 нче мартында расланган) билгеләнгән һәм бердәм республика имтиханнары материалларында тормышка ашырылган компетентлы якын килү IX сыйныфны тәмамлаучы укучыларына дәүләт (йомгаклау) аттестациясе уздыру өчен төзелгән имтихан эшенең эчтәлегендә дә чагылган. Эш укучыларның лингвистик компетенциясен тикшерә: тел һәм сөйләм турындагы белемнәр; тел материалы белән эшлэгәндә, лингвистик белемнәрне куллана алу; шулай ук тану, аеру, фикер йөртү осталыклары һәм күнекмәләре. Формалашкан тел компетенциясе дәрәжәсе турында укучыларның тел нормаларын (лексик, грамматик, стилистик, орфографик, пунктуацион) үтәү белән бәйле осталыклары һәм күнекмәләре хәбәр итә. Коммуникатив компетенция эштә укучыларның сөйләм эшчәнлегенең нәтижәле һәм рецептив күнекмәләренә ия булуы дәрәжәсе тикшерү белән ачыклана.

Бәйләнеш имтихан эшен оештырудагы гомуми принципларны саклаудан да гыйбарәт. Алар түбәндәгеләр: тәңгәллек, тикшерүнең

объективлыгы һәм отышлылыгы, курсның барлык бүлекләренен имтихан эшендә пропорциональ чагылышы, үлчәү материалларының тикшерелә торган объект характерына тәңгәллегә, барлык белем дәрәжәсенә карата, укучылар өчен, имтиханда тигез шартлар һәм таләпләр, тикшерүнен гадилегә, имтихан тапшыручының киңәйтелгән җавабын тикшерүгә бердәм якын килү.

4. Имтихан эшенең төзелеше һәм эчтәлегә

Укучыга татар теле фәне буенча имтихан эшендә тәкъдим ителгән 4 җавапның берсен сайлап алу мөмкинлегә булган 11 бирем, кыска җавап бирүне таләп иткән 12 һәм киңәйтелгән җавап (язма текст) бирүне таләп иткән ачык типтагы 1 бирем тәкъдим ителә.

Татар теленнән имтихан эше өч бүлектән гыйбарәт.

1 нче бүлек (A1–A11) җавабын сайлап алу мөмкинлегә булган биремнәрдән тора.

2 нче бүлек (B1 –B12) кыска җавап бирүне таләп иткән биремнәрдән тора. Бу өлештә тәкъдим ителгән биремнәр укучының текстны анализлый белү осталыгын тикшерүгә юнәлдерелгән.

3 нче бүлек (C1) – укылган текст нигезендә үз фикереңне белдерә алуны тикшерүгә юнәлдерелгән ачык типтагы биремнән тора.

Имтихан эшендә биремнәрнең чагылышы 1 нче таблицада бирелә.

1 нче таблица. Биремнәрнең имтихан эшендә чагылышы

Эшнең өлешләре	Биремнәрнең саны	Башлангыч (максималь) иң югары балл	Биремнәрнең төрләре (типлары)
1 нче бүлек	11 (A1-A11)	11	Җавабын сайлап алу мөмкинлегә булган биремнәр
2 нче бүлек	12 (B1-B12)	12	Кыска җавап бирүне таләп иткән биремнәр
3 нче өлеш	1 (C1)	9	Киңәйтелгән җавап таләп иткән биремнәр
3 нче бүлек (C1)		Грамоталылык һәм сөйләм төгәллегә өчен 10 балл	
Барлыгы	24	42	

5. Имтихан эше биремнәрен эчтәлекләре һәм эш төрләренә нигезләнеп бүлү

Әлеге бүленеш 2 нче таблицада күрсәтелгән

2 нче таблица. "Татар теле" предметының төп бүлекләрендәге биремнәренң бүленеше

Бүлекләр	Биремнәр саны	Иң югары башлангыч балл	41 баллга тигез булган иң югары башлангыч баллдан биремнәренң әлеге кисәгә өчен куела торган иң югары башлангыч балл проценты
Сөйләм. Уку. Язма сөйләмне адекват аңлау	1	1	2,4 %
Фонетика	2	2	4,8 %
Лексика һәм фразеология	2	2	4,8 %
Морфология	5	5	11,9 %
Синтаксис	5	5	11,9 %
Орфография	3	3	7,1 %
Пунктуация	3	3	7,1 %
Сөйләм. Тәржемә	2	2	4,8 %
Сөйләм. Язу. Бирелгән тема һәм сөйләмнең функциональ-мәгънәви төре нигезендә текст төзү.	1	9	21,4 %
Грамоталылык һәм сөйләм төгәлләге	3 нче өлеш	10	23,8 %
Барлыгы	24	42	100 %

Татар теленнән имтихан тесты биремнәре тел материалын бирү ысуллары ягыннан бик төрле (3 нче таблица). Укучы текст эчендә кулланылган тел күренешләре белән эш итә; башлангыч текстта күтәрелгән проблемага, тасвирланган вакыйгага карата үз фикерен белдерә.

3 нче таблица. Тел материалы белән эшләү төрләре ягыннан тест биремнәренң бүленеше

Тел материалы белән эш төрләре	Биремнәр саны	Иң югары башлан-	30 баллга тигез булган иң югары башлангыч баллдан чыгарылган тел материалы белән эшләүнең
--------------------------------	---------------	------------------	---

		гыч балл	төрләрән чагылдыра торган биремнәрне үтәгән өчен куелган иң югары балл проценты
Текст белән эшләү: текстта бирелгән тел күренешләре белән эшләү (текстка тел ягыннан анализ)	23	23	54,8 %
Сочинение язу	1	9	21,4 %
Грамоталылык		10 (сочине ние язу нигезен дә)	23,8 %
Барлығы	24	42	100%

6. Имтихан эше биремнәрән катлаулылыгы дәрәжәсеннән чыгып бүлү

Имтихан эше биремнәрнен катлаулылык дәрәжәсе ягыннан бүленеше 5 нче таблицада күрсәтелгән.

5 нче таблица. Биремнәрнең катлаулылык дәрәжәсе буенча бүленеше

Биремнәрнең катлаулылык дәрәжәсе	Биремнәрнең саны	Иң югары башлангыч балл	64 баллы иң югары башлангыч баллдан чыгып, биремнәрнең элегә кисәге өчен куелган иң югары башлангыч балл %
Нигез (базовый)	23	33	78,6 %
Югары	1	9	21,4 %
Барлығы	24	42	100 %

7. Эшне башкару вакыты

Имтихан эшен үтәү өчен, 4 сәгать (240 минут) вакыт бирелә.

8. Өстәмә материаллар һәм җиһазлар

Татар теле буенча имтиханда орфографик сүзлектән файдаланырга рөхсәт ителә.

9. Аерым биремнәрне һәм эшне тулаем бәяләү системасы

1 һәм 2 нче бүлекләрендәге һәр дәрәжә үтәлгән бирем өчен 1 балл куела. Дәрәжә җавап яки җавап бөтенләй булмаса, 0 балл куела. 1 һәм 2 нче

бүлек биремнәрен дәрәс эшләгән имтихан тапшыручы ала алган иң югары балл – 23.

Имтихан эшенең 3 нче бүлегенең С1 биремә җавабы махсус эшләнгән критерийлар буенча тикшерелә. Уңышлы башкарган укучыга куела торган иң югары балл – 9.

Имтихан тапшыручының грамоталылыгын һәм язма сөйләменең төгәллеген бәяләү сочинение тикшерү нигезендә башкарыла, 10 югары балл куела.

Имтихан эшенең барлык биремнәрен эшләү нәтиҗәләре нигезендә укучыга куела торган иң югары балл - 42.

10. Имтиханны үткәрүнең шартлары (белгечләргә карата куелган таләпләр)

Татар теленнән яңа формада дәүләт (йомгаклау) аттестациясе махсус имтихан үткәрү пунктларында уздырыла. Әлеге пунктлар гомуми белем бирү учреждениеләре базасында оештырыла.

Татар теленнән имтихан бара торган аудиториягә белгеч филологлар кертелми.

Имтиханны татар теле һәм әдәбиятын укуытмый торган педагог уздырырга тиеш. Имтихан уздыруның бердәм тәртибен файдалану, әлеге предмет буенча махсус белем булган кешеләрне имтиханны оештыруга чакырмайча, бердәм шартларны үтәүне тәмин итә.

Алга таба имтихан уздыруның тәкъдим ителгән тәртибе. Имтихан уздыруның **тәкъдим ителә торган тәртибе** түбәндәгечә.

Имтихан материаллары салынган пакетны алгач, имтихан тапшыручы биремнәрне үтәчәк барлык бланкларга имзасын куя. Имза куелган бланклар имтихан тапшыручының эш өстәлендә кирәкле тәртиптә урнаштырыла һәм имтихан барышында тутырыла.

Шуннан соң укучылар уку өчен таратылган текст белән танышалар. Укылган текстка эчтәлекле һәм лингвистик анализ ясау белән бәйле биремнәрне эшләү тәкъдим ителә.

Имтихан тапшыручылар сынау вакытында, эшенең барлык өлешләрен үтәгәндә, орфографик сүзлектән файдалана ала.

Киңәйтелгән җавап бирүне таләп иткән биремнәрнең дәрәслеген дәүләт (йомгаклау) аттестациясе уздыру буенча махсус әзерлек узган татар теле белгечләре тикшерә.

11. 2012 нче елгы контроль үлчәү материаллары планы

2012 елда татар теленнән дәүләт (йомгаклау) аттестациясе уздыру өчен имтихан эшенең эчтәлеген Кушымтада китерелгән гомумиләштерелгән планга чагыла.

**2012 елда ТАТАР ТЕЛЕННЭН дәүләт (йомгаклау) аттестациясе
уздыру өчен контроль бәяләү материалларының
гомумиләштерелгән планы**

*Имтихан эшендә һәм җавап бланкларында биремнәрне билгеләү:
А - җавабын сайлап алу мөмкинлеге булган биремнәр, В - кыска җавап
бирүне таләп иткән биремнәр, С - укылган текст нигезендә үз фикерен
белдерә алуын тикшерүгә юнәлдерелгән ачык типтагы биремнәр.*

Биремнәрнең авырлык дәрәҗәсе: Н – нигез (база), Ю – югары.

№	Бирем нең эшт әге билг елән еше	Эчтәлекнең элементлары	Эчтәл екнең тикш ерелә торга н элеме нтлар ының коды	Тикш ерелә торга н күнек мәләр коды	Бире мнә рнең авы рлы к дәрә жәсе	Эшлән гән бирем өчен куелга н иң югары балл	Бирем не үтәү вакыты (мин.)
1	A1	Татар әдәби теленең байлыгы һәм тәэсирле булуы	7.5	19	Н	1	5
2	A2	Татар телендә сузык авазлар	1.1	1	Н	1	5
3	A3	Тартык авазлар	1.2	1	Н	1	5
4	A4	Сингармонизм законы	1.8	10	Н	1	5
5	A5	ь һәм ъ хәрефләренең дәрәҗә язылышы	1.6	10	Н	1	5
6	A6	Сүз ясалыш ысуллары	3.5	15	Н	1	5
7	A7	Татар теленнән рус теленә тәрҗемә итү	7.2	6	Н	1	5
8	A8	Исемнең килеш белән төрләнеше	4.4	7	Н	1	5
9	A9	Затланышсыз фигыльләр	4.22	7	Н	1	5
10	A10	Татар теленнән рус теленә тәрҗемә итү	7.2	6	Н	1	5
11	A11	Сыйфатка морфологик анализ ясау	4.9	7	Н	1	5
12	B1	Антонимнар. Омонимнар. Синонимнар	2.3	3	Н	1	5
13	B2	Антонимнар. Омонимнар. Синонимнар	2.3	3	Н	1	5
14	B3	Алмашлыкка морфологик анализ ясау	4.19	7	Н	1	5
15	B4	Жөмләнең баш кисәкләре	5.3	5	Н	1	5
16	B5	Тиндәш кисәкләр, алар янында гомумиләштерүче сүзләр	5.7	5	Н	1	5
17	B6	Гади жөмлә	5.9	5	Н	1	5
18	B7	Аерымланган кисәкләр янында тыныш билгеләре	6.4	11	Н	1	5

19	B8	Гади жөмлә	5.9	5	Н	1	5
20	B9	Кушма жөмлә	5.10	5	Н	1	5
21	B10	Орфография	1.17	5	Н	1	5
22	B11	Пунктуация	6.3	11	Н	1	5
23	B12	Пунктуация	1.8	5	Н	1	5
24	C1	Текст турында төшенчә. Темага, максатка, адресатка 1әм сөйләм ситуациясенә бәйле тел чараларын сайлау. Сөйләм стильләре. Татар әдәби теленең байлыгы һәм тәэсирле булуы.	8.1 8.2 8.3 8.4	19 20 21	Ю	7	125

Барлык бирем – 24, шуларның А тибындагылары -11, В тибындагылары – 12, С тибында – 1; катлаулылык дәрәжәсе буенча: Н – 23, Ю -1.
Эшне башкару вакыты – 180 мин.